

ԴՈՒՐԵԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐԺ

ԱՌԱՋՆՈՐԴ ԵՒ ՈՒՍՈՒՑԻՉ

Դուրեան Պատրիարքի մասին չպիտի կարենայի նոյն իսկ տող մը գրել առանց յետահայեաց ակնարկ մը նետելու այն օրերուն երբ Նորին Սրբազնութիւնը ճանաչելու բաղդը ունեցայ Զմիւռնիոյ մէջ: Կը խնդրեմ որ ընթերցողը ներէ եթէ մերթ ինքնակենսագրական նօթեր մէջ բերեմ այս պատուական նկարագրին հոգեկան գօրութիւնը վեր հանելու եւ իբր ուսուցիչ անոր գործին կարեւորութիւնը մատնանշելու համար:

Տարիներ առաջ, էմէ Մարթէնի նամակներու մէկ հատորը ձեռքս անցաւ որու մէջ մասնաւորաբար պարբերութիւն մը ուշադրանց: Հեղինակը կը գանդատէր թէ կ'ապրէր անհաւատութեան զարու մը մէջ, թէ բժիշկը չէր հաւատար իր բժշկութեան, փաստաբանը իր փաստերուն, քահանան իր կրօնքին, փիլիսոփան իր խորհուրդներուն, ուսուցիչը իր աւանդած դասերուն, եւայլն, եւայլն: Այսպիսի արտայայտութիւններ ընականաբար դիւրագրաց հոգի մը եւ անմշակ բայց գործօն մտքի մը վրայ խոր տպաւորութիւն թողուցին: Ամենէն վտանգաւոր կամ անհաճելի բանը որ մէկը կրնայ ընել, երեւալու եւ ըլլալու տարբերութիւնները ուսումնասիրելն է: Մարդիկ, առ հառարակ, կ'ուզեն դատուիլ ըստ իրենց արտաքին երեւոյթին եւ խօսքերուն: Միայն անոնք որ ունին մեծ հոգի, լեցուն միտք, անկեղծ սիրտ եւ ուղիղ նպատակ, կ'ուզեն իրենց նմաններէն հասկցուիլ եւ գնահատուիլ:

Էմէ Մարթէնի տողերը կրնային սակայն թարգմանուիլ երկու իմաստով: Տասնեւիններորդ դարը արտադրած էր մարդիկ որոնք, Պէյքընի եւ Տէքարթի գիտական փիլիսոփայութենէն տարուած, սկսած էին տարակուսիլ

անցեալի աւանդութիւններէն եւ կը ջանային ճշմարտութիւնը գտնել անձնական ճիշդերով: Եւ կամ առաջնորդի դեր առնողներ զանազան ասպարէզներու մէջ՝ լոկ կեղծաւորներ էին որոնք զբամի եւ անձնական փառքի համար կը գործէին ձեւանալով: Շատ կանուխէն կեղծաւոր մարդիկ ինծի զգուանք պատճառած էին եւ երեւոյթին տակը իսկական անձը փնտռելու վտանգաւոր սովորութիւնը իմ մէջ սկիզբ առած էր երբ Դուրեան Սրբազան Իգմիւր հասաւ իբր Առաջնորդ: Արդէն հանդիպած էինք կրօնաւորներու որոնք, իրենց կոչումին անարժան, մեր մտքերը տարակոյտով լեցուցած էին: Արդեօք Դուրեան Եպիսկոպոս ի՞նչպէս մէկն էր իրականին մէջ: Միթէ կը հաւատա՞ր լիութի իր կոչումին...: (Դուրեան) անունը հայ ցեղին ամենասիրելի անուններէն մէկն էր, ու ողբացեալ եւ անմահ բանաստեղծ Պետրոս Դուրեանի վրայ ո՞ր Հայ օրիորդը, մանաւանդ Իգմիւրի եւ Պոլսոյ մէջ, արցունքներ չէր թափած:

Զմիւռնիոյ Կրթասիրաց Մանկապարտէզին մէջ կը պաշտօնավարէի 1906ին ու հոն էր որ Դուրեան Սրբազանին ի պատիւ տըրուած ընդունելութեան մը միջոցին՝ ուսուցչուհիներս Նորին Սրբազնութեան ներկայացանք: Աշակերտներ, վարժուհիներ եւ խնամակալուհիներ, ամենքս ալ ուրախ էինք անոր ներկայութենէն որ մեզի կը ներշնչէր բարի, մաքուր եւ անկեղծ զգացումներ: Յառաջացած հոգիներ կան որոնց ներկայութիւնն իսկ մթնոլորտ մը կը ստեղծէ եւ կ'ազդէ հոն ներկայ եղողներու հոգեկան վիճակին վրայ: Կարելի չէր չըմբռնել թէ մեր Սոաջնորդը էր այն ինչ որ կ'երեւէր: Այս իրողութիւնը մեր մէջ ստեղծեց վստահութիւն եւ

տարիքի հետ չի վերջանար: Ամենքս ալ կ'ազդուինք զօրաւոր, անկեղծ, առաքինի եւ իտէպաշտ անհատներէ որովհետեւ անոնց մէջ կը տեսնենք մեր արդար տենչերու արտայայտութիւնը: Միայն բարոյապէս ինկածները եւ մտքով, սրտով ու հոգիով սահմանափակ անհատներն են որ, փոխանակ գնահատելու, քաջալերելու եւ հիանալու, կը տառապին նախանձէ...:

Դուրեան Սրբազանի բարերար ոգին կը ծածկուէր իր հանդարտ եւ համեստ բնաւորութեամբ: Յուցամոլութենէ ազատ՝ ազմուկի մէջ բարիք չէր տեսներ: Առաւօտ մը 1907ի ձմրան եղանակին երբ աճապարանօք դպրոց կ'երթայի, տխուր, վարանոտ, բայց երիտասարդ ձայն մը զիս կը կանչէր: Տունէ մը ներս մտնելով ինքզինքս կը գտնէի հիւժեւալ եւ յուսահատ հիւանդ մօր մը անկողնոյն առջեւ. իր դեռատի դուտորը զիս կանչած էր յոյս մը, օգուտ մը ազնկալելով: Կնոջ ամուսինը Ռուսմանիա դացած եւ գիրենք մոռցած էր: Այսպիսի պարագայի մը միթէ կարելի՞ էր չհաւատալ բարեշրջումի թէորիին: Խնդհաղջիկ, պարապ քսակի մը եւ տաք սրտի մը գիմած էր: Բժշկական խնամքէ, սնունդէ զուրկ, երկուքն ալ կ'ապրէին ցորտ սենեակի մը մէջ: Յուսադիրէ խօսքերէ վերջ մեկնեցայ ու յետ կեսաւուր դացի տեսնել Դուրեան Սրբազանը: Նորին Սրբազանութիւնը, չափազանց ազդուած իմ պատմութենէս, իր օրհնեալ ձեռքը գրպանը տանելով, ամբողջ պարունակութիւնը — երեքուկէս արծաթ — ափիս մէջ լեցուց: «Ասիկա տա՛ր այդ խեղճերուն», ըսաւ. մինչեւ որ Ազգատախնամը գործի սկսի մէկ երկու օր անցնի թերեւս. շատ կը գնահատեմ քու ինծի դիմելը այսպիսի պարագայի մը մէջ»: Իրօք քանի մը օր յետոյ Ազգատախնամը իր գերը լիուլի կերպով կատարեց: Այս դէպքը առաջին անգամ հոս է որ կը կրկնեմ Դուրեան Պատրիարքի ազնիւ ու բարի տրամադրութիւնը եւ գործնական ոգին շեշտելու նպատակաւ:

Նոյն տարւոյն վերջը պաշտօնէս հրաժարեցայ եւ Դուրեան Սրբազանի յանձնարարութեամբ դացի Տարսոն Մանկապարտէզի տեսչութիւնը ստանձնելու: Վերջին անգամ Դուրեան Սրբազանին հանդիպեցայ Պոլիս ուր Պատրիարք էր:

Երբ ուսումնասիրենք անկողնակալ ոգիով օտար ազգերու կուսակրօն դասակարգի կեանքը

քը իր ամէն փուլերով, պիտի ըմբռնենք որ մեր հայկրօնաւորներու մեծ մասը դարերէ ի վեր զոհաբերութեան կեանք մը ապրած են: Ընդդէմ մերթ հանդիպած եմ այնպիսիներու որոնք խեղճ դուխս հարցական նշաններով խճողած են իրենց երկդիմի վարմունքով, բայց անոնք բացառութիւններ եղած են:

Քսաներորդ դարու մէջ Դուրեան Պատրիարք եղած է իր դասակարգին մէջ ամենէն յաջողը եւ երջանիկը, ոչ միայն իբրեւ Առաջնորդ այլ եւ իբրեւ ուսուցիչ: Արմաշի վանքէն՝ դուրս եկած են լաւ պատրաստուած եւ գիտակից կրօնաւորներ որոնք մեծ հիացումով սիրած ու յարգած են իրենց մեծ ուսուցիչը: Սակայն այս յաջողութեան եւ ընդհանրական ազդեցութեան գաղտնիքը փնտռելու է անկեղծութեան եւ սիրոյ մասին իր ունեցած բարձր գաղափարական մէջ: Նորին Սրբազանութիւնը միշտ հաւատացած է իր կոչումին՝ առանց կոյր մոլեռանդ մը ըլլալու: Զօրաւոր միտք ունենալով հանդերձ, իր հոգեկան ուժերը մշակած ու սանձած, աւելի դատողութեամբ եւ իմաստութեամբ շարժած է քան իր յուզումներով: Այն խաղաղութիւնը զոր վայելած է իր մենաւոր կեանքին մէջ, զոյացած է հոգեկան հաւասարակշռութենէ: Ստեղծագործիչ ուժեր զեղեցիկ, օգտակար եւ վայելուչ կերպերով գործածելու մէջ գտած է ներքին գոհունակութիւն մը: Ուսուցչութիւնը եղած է առիթ մը որ Սրբազանը ստեղծէ հետեւողներ, բարի կեանքեր: Իր թարգմանութիւնները, ուսումնասիրութիւնները եւ բանաստեղծութիւնները հոգեկան ուժերու ձեւակերպութիւններ են որ կուտան իրեն ներքին ազատութիւն:

Դուրեան Պատրիարք իր գիտակցութիւնը մշակած ու բարձրացուցած է այն աստիճանին ուր, Աստուածային սիրոյ միացած ու վերացած, ծառայած է Հայ ազգին, առանց զանգատի: Ու այս հոգեկան վերաճը զուտով՝ իր կրօնական կեանքը փոխանակ քաւարան մը ըլլալու եղած է մեծ օրհնութիւն մը իրեն եւ ազգին համար: Իր մօտալուտ յոբելանին առթիւ բոլոր սրտով կը մաղթենք որ Դուրեան Պատրիարք ապրի առողջ ու երջանիկ երկա՛ր տարիներ, քանզի ցեղին հոգին անոր առաջնորդութեան եւ ներշնչումին պէտք ունի դեռ:

Նիւ-եորք

Ս.Ր.ՈՒՍԵԱԿ Ա.ԶԱՏԵՍԸ